

зміцнювати, насамперед за рахунок збільшення власних доходів місцевих бюджетів, передусім місцевих податків і зборів. Сподіватимемось, що стягнення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (з 01.07.2012 р.), дасть змогу посилити фінансовий потенціал місцевих бюджетів.

Висновки. Практика бюджетного регулювання показала, що починаючи з 1999 р., в Україні міжбюджетні трансферти передбачені бюджетам практично всіх адміністративно-територіальних одиниць. Збільшення кількості дотаційних місцевих бюджетів призводить до поступового зменшення ефективності використання одержаних коштів, зниження зацікавленості у пошуку альтернативних джерел доходів, сприяє розвитку споживачьких настроїв з боку органів місцевого самоврядування.

З метою подальшого вдосконалення міжбюджетних відносин необхідно:

- забезпечити органи місцевого самоврядування бюджетними ресурсами, достатніми для виконання делегованих повноважень центральної влади;
- формувати сприятливі умови для нарощування власної дохідної бази місцевих бюджетів;
- відновити механізм надання додаткових дотацій місцевим бюджетам за перевиконання запланованих показників загального фонду державного бюджету, в якому слід враховувати виконання вказаних показників на рівні окремого місцевого бюджету, а не області загалом;
- під час визначення обсягів видатків місцевих бюджетів ширше застосовувати коригувальні коефіцієнти з метою врахування місцевої специфіки;
- законодавчо визначати на кожен бюджетний рік перелік депресивних територій з метою проведення ефективного фінансового вирівнювання;
- розробити дієвий механізм стимулювання регіонів-донорів державного бюджету.

Література

1. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.gov.ua/>.
2. Місцеві фінанси : підручник / за ред. О.П. Кириленко. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 677 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Рева Т.М. Місцеві фінанси : навч. посібн. / Т.М. Рева, К.Ф. Ковальчук, Н.В. Кучкова. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2007. – 208 с.
5. Сунцова О.О. Місцеві фінанси : навч. посібн. / О.О. Сунцова. – К. : Вид-во ЦНД, 2005. – 560 с.
6. Швецов А.Н. Сучасні умови реформування міжбюджетних відносин / А.Н. Швецов // Держава та регіони. – Сер.: Державне управління. – 2010. – № 2. – С. 91-98.
7. Юшко С. Організація міжбюджетних відносин в Україні: стан, проблеми і перспективи // Фінанси України : журнал. – 2009. – № 1. – С. 86-97.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.twirpx.com/file/760989adm-pl.gov.ua>.

Власюк Н.И. Основные направления реформирования межбюджетных отношений в Украине

На основании анализа развития межбюджетных отношений в Украине за предыдущие годы определены основные направления их реформирования, что обеспечит должный уровень децентрализации бюджетной системы Украины и финансовую автономию местного самоуправления.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная система, местное самоуправление, межбюджетные отношения, межбюджетные трансферты, дотация выравнивания, субвенции.

Vlasyuk N.I. Main directions of reform of intergovernmental relations in Ukraine

Based on the analysis of relations between the different levels in Ukraine in recent years based on defined areas of improvement that will ensure an appropriate level of decentralization of the budgetary system of Ukraine and the financial autonomy of local government

Keywords: budget, budgetary system, local government, intergovernmental relations, intergovernmental transfers, subsidy, subvention.

UDK 338.246.025:622.323 Асист. Х.В. Горбова – НУ "Львівська політехніка"

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНЦЕСІЙНОГО ПРОЕКТУ НАФТОГАЗОВИХ КОМПАНІЙ

Проаналізовано методи оцінювання економічної ефективності концесійного проекту нафтогазових компаній, а також розкрито їх основні недоліки. Запропоновано підходи щодо обґрунтування економічної ефективності інвестиційних проектів та розрахунку її з урахуванням особливостей концесійних угод.

Ключові слова: нафта, газ, концесія, економічна ефективність, інвестиційний проект.

Постановка проблеми. В економічній теорії багато методів, якими можна користуватись для оцінювання економічної ефективності інвестиційних та інноваційних проектів. Поза сумнівом, значною мірою ними можна користуватись і для оцінювання ефективності концесійних проектів. Проте, на нашу думку, це не завжди даватиме обґрунтований результат. Це пояснюється тим, що метод обґрунтування економічної ефективності будь-якого проекту має логічно враховувати ті специфічні властивості, які є характерними для цих проектів. Якщо такого врахування не відбувається, то в більшості випадків буде отримано хибний результат. Тому основне завдання, яке потрібно вирішувати при створенні методу оцінювання економічної ефективності концесійного проекту, є врахування більшості особливостей, які характерні саме для них.

Огляд останніх досліджень. Питання ефективності інвестицій і цієї діяльності висвітлено [1-7]. Проте головним їх недоліком є те, що вони базуються на традиційних підходах, серед яких найголовніші: метод чистої теперішньої вартості; метод внутрішньої ставки доходності; метод періоду окупності і метод індексу прибутковості. Ці методи є основними для обґрунтування інвестиційних та інноваційних проектів. Їх основною перевагою є те, що вони загалом мають теоретичну основу і в багатьох випадках дають змогу знайти обґрунтоване рішення.

Основні переваги цих методів такі:

- у явному вигляді враховують чинник часу;
- враховують різну цінність грошей, яка залежить від часу (на цьому базується метод "дисконтування" або "приведення");
- враховують реальні грошові потоки, які складаються із витрат – потоку інвестицій в проект, і надходжень – чистого прибутку і амортизаційних відрахувань (суму цих показників ще називають "маргінальний прибуток");
- у багатьох випадках ці методики базуються на використанні "ануїтету", що спрощує виконання математичних розрахунків;

- застосування двох підходів – "дисконтування" і "ануїтету" – дає змогу виконувати теоретично обґрунтоване порівняння між "запасом" і "поток" вартості.

Врахування чинника часу є дійсною перевагою цих методів. У радянський період основним методом для обґрунтування ефективності капітальних вкладень використовували три методики: коефіцієнта ефективності капітальних вкладень; періоду їх окупності і "приведені витрати". Основним недоліком цих методик було те, що вони у явному вигляді не враховували чинник часу. Але якщо виконати більш ретельне дослідження, то можна встановити, що розбіжності, які існують між тодішніми методиками і теперішніми, є умовними, тобто за своєю сутністю вони практично не відрізняються – просто вони акцентують основну увагу на інші чинники.

Врахування різної цінності грошей також характеризується своєю двоїстістю: з одного боку, це дійсно об'єктивний чинник, особливо коли порівнювати куди вкладати кошти (інвестиції) – у промисловий капітал (наприклад акції) чи функціонуючий банківський капітал (на депозит тощо); але з іншого, коли розглядається інвестиційний проект, необхідність реалізації якого не викликає ні у кого будь-яких сумнівів, а мова йде про вибір найоптимальнішого інженерно-економічного рішення, то брати до уваги при цьому ще й різну цінність грошей, яка залежить від часу і банківського відсотка (як ставка дисконту), викликає непорозуміння – при чому тут банківський капітал, коли промисловий капітал має свій власний життєвий цикл і свою сферу функціонування. Але ці застереження у традиційних дослідженнях не беруть до уваги.

Врахування реальних грошових потоків також відрізняються своєю двоїстістю. Це зумовлено тим, що поза сумнівом, розрахувати ефективність будь-якого проекту на підставі конкретних значень економічних показників є позитивним прагненням. Але виникають сумніви, як можна встановити реальне значення цих показників, коли реалізація більшості проектів (інвестиційних, інноваційних і концесійних) охоплює десятки років? Очевидно, що цим методом можна користуватись, коли реалізація проекту триває протягом 4-6 років. Але таких реальних проектів є надзвичайно мало (проекти із такою тривалістю часто дають викладачі для студентів, щоб вони ознайомились із цими методами, але вони непридатні для реальних умов, хоча значна частина і викладачів, і студентів про це навіть не здогадуються).

Існує ще й інша проблема у застосуванні числових значень грошових потоків – це врахування зношеності основних засобів, яке відбувається в процесі їх експлуатації (виготовлення або видобутку продукції), оскільки цей процес безпосередньо впливає як на витратну частину грошових і вартісних потоків (приріст собівартості продукції), так і на надходження – величину отриманого прибутку. А в усіх зазначених вище методах про процес зношуваності основних засобів навіть не згадується. Виконане дослідження засвідчує, що дійсно цей процес можна не враховувати, коли тривалість реалізації проекту не перевищує п'яти років. Але ж таких реальних проектів є надзвичайно мало.

Методика "ануїтету", на жаль, не набула широкого застосування при розрахунку ефективності інвестиційних проектів. У найкращому випадку окремі дослідники її просто згадують, а як нею користуватись для здійснення реальних розрахунків вони не пояснюють. Ануїтет – рівновеликі грошові виплати (чи надходження) через однакові проміжки часу протягом певного періоду [8, с.

31]. Найбільше розповсюдження методика ануїтету здобула при виконанні двох економічних розрахунках – визначення періодичної оплати за взятий довгостроковий кредит і для розрахунку платежів за лізинг. А, на нашу думку, ця методика має бути основною й для розрахунку ефективності інвестиційних проектів.

І останнє зауваження щодо застосування двох підходів – "дисконтування" і "ануїтету". Поєднання цих двох методичних підходів в економіці має відіграти, на нашу думку, важливу роль передусім в методологічному плані, оскільки це практично єдина методика класичної економіки, яка дає змогу виконувати теоретично обґрунтоване порівняння між "запасом" і "поток" вартості. На жаль, в економічній літературі про такі зв'язки навіть не згадують. А їх важливість полягає в тому, що, якщо проводити аналогію з природничими явищами, це за своєю сутністю відповідає встановленню зв'язку між "кінетичною" і "потенціальною" енергіями, яким користуються у фізиці для розв'язку багатьох реальних задач. Такий підхід, на нашу думку, треба застосовувати і для дослідження економічних явищ.

З виконаного огляду видно, що навіть ті позитивні властивості, які є характерними для цих методів, насправді мають відповідні недоліки, які значно перешкоджають здійсненню об'єктивного розрахунку ефективності інвестиційного рішення. А якщо врахувати, що цим методам властиві ще й справжні недоліки, які значною мірою свідчать про те, що їх неможливо називати теоретично обґрунтованими, то взагалі виникають сумніви про можливість їхнього застосування для обґрунтування реальних проектів.

До найбільш істотних недоліків цих методів можна віднести такі: відсутність методу обґрунтування значення "ставки дисконту", за якою треба приводити різночасові потоки; відсутність методу обґрунтування "періоду приведення", тобто протягом якого періоду треба розглядати інвестиційний проект. Існують й інші недоліки, але вони менш важливі. Але навіть ці недоліки свідчать про те, що без вирішення цих проблем – надання теоретичного обґрунтування значення цих показників (ставки дисконту і періоду приведення) – вважати ці методи теоретично обґрунтованими неможливо.

Метою роботи є встановлення проблемних питань у методиках обґрунтування економічної ефективності інвестиційних проектів та розроблення нових підходів до її розрахунку з врахуванням особливостей концесійних угод.

Основний зміст. Існує група науковців [9, 10], які стверджують, що можна розраховувати ефективність інвестиційних проектів і без застосування методики дисконтування (приведення різночасових грошових потоків). Прийняття такого підходу призводить до того, що відпадає потреба у використанні показника "ставка дисконту", а відповідно – усувається і необхідність у встановленні його теоретично обґрунтованого значення. Окрім того, практично вирішується й інша проблема – встановлення терміну приведення. У [9] запропоновано цей період приймати відповідно до "розрахункового періоду експлуатації основних засобів", який відповідає середньозваженій величині терміну експлуатації всіх основних засобів підприємства. Цей період запропоновано визначати за виразом [9, с. 249]:

$$T_p = \frac{\sum K_{0i}}{\sum \Pi_{ai}}, \quad (1)$$

де: K_{0i} – первісна вартість i -тих основних засобів проекту (підприємства); Π_{it} – їх річні амортизаційні відрахування.

Але, усунувши ці проблемні питання, залишається незрозумілим, що пропонується взамін. Тобто які методологічні підходи треба застосовувати, щоб обґрунтувати ефективність інвестиційного проекту.

Сутність методологічного підходу, який запропоновано в [9], складається з виконання двох етапів:

- економіко-математичного моделювання інвестиційного процесу, який базується на дослідженні життєвого циклу проекту;
- обґрунтування ефективності цього інвестиційного проекту, розрахунок якого базується на використанні значення константного показника "інвестиційна норма прибутку" відповідного (інвестиційного, інноваційного або концесійного) проекту.

Інвестиційна норма прибутку визначається за виразом [9, с. 111]

$$H_n = \frac{\Pi_0 \cdot T_p}{2 \cdot K_0}, \quad (2)$$

де: Π_0 – початкова (гранична) величина річного прибутку, який отримуватимуть від реалізації проекту; T_p – розрахунковий період реалізації проекту, який визначається за виразом (1); K_0 – первісна вартість основних засобів проекту. Константне значення цього показника для всіх галузей, яке розраховане в [9], становить 1,5 часток одиниць. Тому, якщо фактичне значення, яке розраховане за виразом (2), є більшим (або дорівнює) від цього константного значення, то цей проект є ефективним, а якщо ні, то неефективним.

Основним недоліком методики, яку запропоновано в [9], є те, що розглядаються спрощені моделі інвестиційного циклу. У першій базовій моделі розглядається "інерційна економічна система (підприємство)", у якій випуск продукції є сталим. Очевидно, що це досить ідеалізована модель, яка в реальних умовах трапляється не так часто (таке спостерігається на окремих підприємствах хімічної промисловості і на підприємствах інших галузей, на яких, як правило, застосовується неперервний цикл виготовлення продукції).

Тому друга ускладнена модель, яку розглянуто в [9], є більш поширеною, оскільки в ній враховуються два етапи: освоєння потужності і випуск продукції відповідно до проектної потужності (рис. 1).

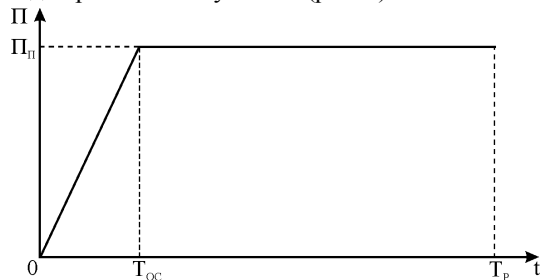

Рис. 1. Графік випуску продукції: Π_n – потужність підприємства; $T_{ос}$ – період освоєння потужності; T_p – розрахунковий період проекту (авторська побудова)

Для такої моделі розрахована функція інвестиційного циклу, яка відповідає такому виразу [9, с. 252]:

$$K_{nt} = \begin{cases} -\Pi_{yn} \cdot t + \frac{1}{2} \cdot \Pi_{yn} \cdot \frac{1}{T_0} \cdot t^2, & 0 \leq t \leq T_{ос}; \\ K_{ос} + \Pi_0(t - T_{ос}) - \frac{1}{2} \Pi_0 \frac{1}{T_p - T_{ос}}(t - T_{ос})^2, & T_{ос} \leq t \leq T_p; \end{cases} \quad (3)$$

де: Π_{yn} – річні умовно постійні витрати; T_0 – координата точки безбитковості (початок періоду безбиткової роботи); Π_0 – початкова (гранична) величина річного прибутку, який отримуватимуть від реалізації проекту; $K_{ос}$ – загальна величина одержаного прибутку у момент закінчення періоду освоєння потужності. Графік цієї функції показано на рис. 2.

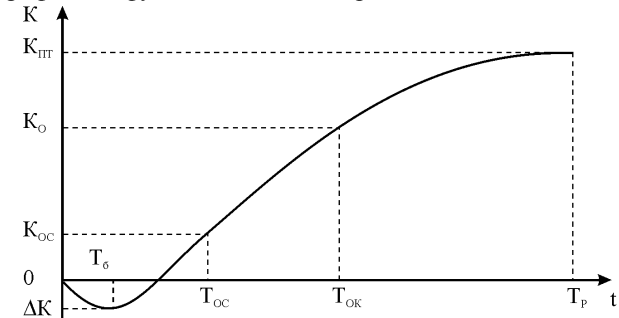

Рис. 2. Графічне зображення функції інвестиційного циклу з урахуванням періоду освоєння потужності [9, с. 252]

На рис. 2 показано ще два додаткових показника, які треба враховувати при визначенні ефективності інвестиційного проекту – це додаткові інвестиції ΔK , які необхідні на період освоєння потужності, і $T_{ок}$ – період окупності, який показує, протягом якого періоду отриманий прибуток окупить вкладений капітал (інвестиції).

Проте навіть ця досить реалістична модель реалізації інвестиційного процесу не охоплює всі можливі випадки, які можуть спостерігатись на підприємствах різних галузей. А найбільші розходження, які можуть спостерігатись з цією моделлю, є обґрунтування ефективності концесійного проекту. Це пов'язано з особливостями таких проектів.

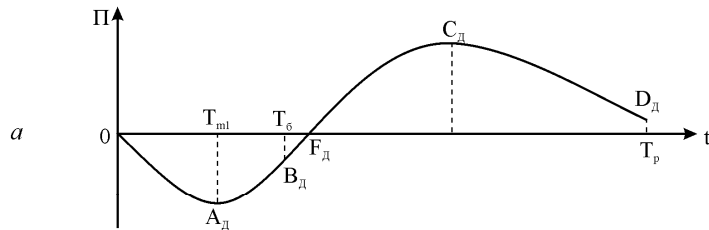
Існують такі головні особливості концесійних проектів (у роботі розглянуть проекти, які є характерними для добування нафти і газу, або будівництва автомобільних доріг):

- життєвий цикл цього проекту складається з двох основних етапів: будівництва (або пошуку копалин та будівництва нафтогазових добувних споруд) і експлуатації (видобутку копалин);
- у процесі експлуатації виділяється три періоди: освоєння потужності, експлуатація на повну потужність і завершення періоду експлуатації;
- на відміну від звичайних підприємств, термін функціонування яких теоретично необмежений, підприємства, які утворені на засадах концесії, мають чітко встановлений термін припинення угоди (припинення функціонування);

- період будівництва має обов'язково входити у модель життєвого циклу проекту, оскільки цей період включається в термін концесійної угоди, тобто, збільшуючи тривалість будівництва, концесієодержувач фактично зменшує період експлуатації цього концесійного об'єкту.

У запропонованій нами моделі обґрунтування життєвого циклу концесійного проекту всі ці особливості враховуються. Запропоновано таку модель життєвого циклу концесійного проекту (рис. 3):

Базова залежність вартісних потоків – диференціальний графік ЖЦП

Кінцева залежність запасів – інтегральний графік ЖЦП

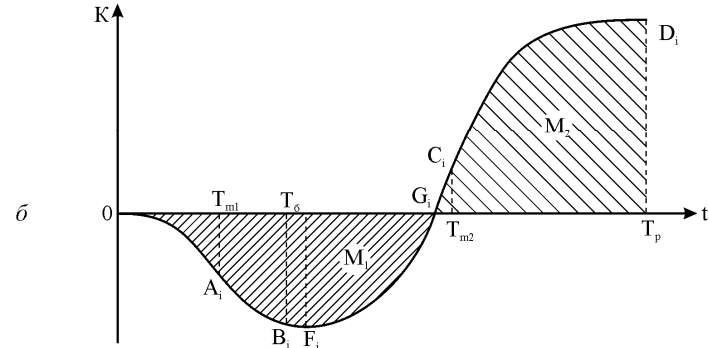

Рис. 3. Графічне зображення етапів розрахунку графіків життєвого циклу продукції (ЖЦП) (авторська побудова)

а) базова модель життєвого циклу проекту (ЖЦП), яка відповідає виразу

$$\Pi_t = \begin{cases} -R_{\delta 0} \cdot t + \frac{1}{2} \cdot \frac{R_{\delta 0}}{T_{m1}} \cdot t^2, & 0 \leq t \leq T_{\delta}; \\ R_{e0} \cdot (t - T_{\delta}) - \frac{1}{2} \cdot \frac{R_{e0}}{(T_{m2} - T_{\delta})} \cdot (t - T_{\delta})^2 + C_1, & T_{\delta} \leq t \leq T_p, \end{cases} \quad (4)$$

б) кінцева модель циклу, за якою визначатимемо ефективність проекту

$$K_t = \begin{cases} -\frac{1}{2} R_{\delta 0} \cdot t + \frac{1}{6} \cdot \frac{R_{\delta 0}}{T_{m1}} \cdot t^3, & 0 \leq t \leq T_{\delta}; \\ \frac{1}{2} R_{e0} \cdot (t - T_{\delta})^2 - \frac{1}{6} \cdot \frac{R_{e0}}{(T_{m2} - T_{\delta})} \cdot (t - T_{\delta})^3 + C_2, & T_{\delta} \leq t \leq T_p, \end{cases} \quad (5)$$

де: $R_{\delta 0}$ і R_{e0} – початкове значення економічного прискорення у період будівництва (б) підприємства і його експлуатації (е); T_{δ} і T_p – тривалість періоду

будівництва і розрахункового періоду експлуатації; T_{m1} і T_{m2} – час, коли досягається максимум інвестиційних витрат у період будівництва і максимуму прибутку в період експлуатації; C_1 – стала інтегрування, яка визначається із вихідних умов; C_2 – стала інтегрування, значення якої також визначається із вихідних умов виразу (4).

На диференціальному графіку життєвого циклу продукції (рис. 3, а) утворюються чотири базових точок A_d, B_d, C_d і D_d , економічний зміст яких такий: A_d – визначає максимальне значення поточних інвестиційних витрат; B_d – відповідає завершенню періоду будівництва і початку експлуатації; C_d – визначає максимальне значення річного прибутку; D_d – відповідає розрахунковому періоду (значення цієї точки може бути більше від нуля, дорівнювати нулю, або менше від нуля); F_d – додаткова точка, яка показує, коли на підприємстві відбудеться перехід від збиткової роботи до прибуткової.

На інтегральному графіку життєвого циклу продукції (рис. 3, б) використовуються ті ж самі точки, але їхній економічний і математичний зміст інший. Точки A_i і C_i – точки перегину, які показують, коли графік змінює траєкторію руху з випуклого на ввігнутий і навпаки. Точка F_i – точка екстремуму – визначає максимальне значення інвестиційних та експлуатаційних витрат, які виникатимуть на підприємстві. На цьому графіку утворюється також одна додаткова точка – G_i , яка показує, коли величина отриманого прибутку окупить всі вкладені кошти (інвестиційні і в період збиткової роботи).

Ефективність окремих концесійних проектів, термін реалізації яких незначний (до 15 років), можна визначати за виразом (4). Проте ефективність більшості концесійних проектів, термін реалізації яких становить біля 50 років і які є ризиковими, більш доцільно розраховувати за іншим підходом.

Сутність запропонованої нами методики полягає в тому, що в ній передбачається врахувати два найважливіших чинники: по-перше, значна тривалість цього проекту, яка обумовлюється об'єктивними чинниками – низькою прибутковістю проекту, що є характерним для платних автомобільних доріг, а тому тривалим періодом окупності (12 і більше років), або значними ризиками, які пов'язані з пошуком і організацією видобутку природних копалин (нафти і газу); по-друге, ризиками зменшення прибутковості внаслідок цього впровадження альтернативних конкуруючих проектів, які обов'язково виникатимуть протягом такого тривалого періоду (50, а інколи і більше, років). Тому ефективність таких інвестиційних проектів має бути на порядок вищою від традиційних інвестиційних проектів. Якщо недотримуватись цього правила, то потенційний інвестор може отримати від'ємний результат, а впливові і досвідчені інвестори не візьмуться за реалізацію такого концесійного проекту. Як перший, так і другий результат є неприйнятним, оскільки може завдати значної шкоди у вирішенні конкретної проблеми і вплинути на імідж держави загалом.

Для розрахунку таких ризикових і довготривалих концесійних проектів ми пропонуємо застосовувати такий метод: загальна маса вартості, яка витрачалась в період збиткової роботи, має дорівнювати масі вартості, яку отримуватимуть в період прибуткової роботи. Якщо пропустити окремі математичні доведення, то спрощено можна сказати, що для обґрунтування ефективності треба досягти виконання таких умов:

$$M_1 \leq M_2, \quad (6)$$

де M_1 і M_2 – "моменти вартості" збиткового і прибуткового періодів, економіко-математичний зміст цих показників полягає в тому, що їх значення відповідає площі штрихованих фігур, які знаходяться під графіком функції життєвого циклу продукції (рис. 3, б).

Цей, здавалось би, простий принцип у реальних умовах не так просто реалізувати. Це зумовлено тим, що у такому разі значний вплив на отриманий результат має правильність розрахунку показників життєвого циклу концесійного проекту. Але запропонована методика дає змогу цю проблему позитивно вирішити.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Запропонований метод обґрунтування ефективності інвестиційного (концесійного) проекту відрізняється від традиційного тим, що основну увагу зосереджує не на обґрунтуванні значень показників дисконтування (ставки дисконту і терміну приведення тощо), а на безпосередньому моделюванні цього процесу. Тобто ефективність визначається як логічне дослідження побудованої моделі.

Поза сумнівом, для застосування цієї методики у різних галузях необхідно враховувати їх особливості, які мають закладатись у базову модель життєвого циклу продукції.

Література

1. Бень Т. Порівняльний аналіз визначення економічної ефективності інвестиційних проектів за різними методиками / Т. Бень // Економіка України : політико-економ. журнал. – 2009. – № 11(576). – С. 34-40.
2. Василик Д.О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів / Д.О. Василик // Фінанси України : журнал. – 2005. – № 6(115). – С. 93-102.
3. Гончарук А. Новий підхід до управління ефективністю у промисловості / А. Гончарук // Економіка України : політико-економ. журнал. – 2006. – № 11(540). – С. 36-46.
4. Дасковский В. Совершенствование оценки эффективности инвестиций / В. Дасковский, В. Киселев // Экономист. – 2009. – N 1. – С. 42-56.
5. Идрисов Н.Д. Организация и оценка эффективности инвестиций и инноваций / Н.Д. Идрисов; Моск. ин-т предпринимательства и права. – М. : [б. и.], 2005 (Ставрополь : ООО "Мир Данных". – 265 с.
6. Коваль Н.В. Удосконалення підходів до оцінки ефективності інвестиційних проектів / Н.В. Коваль // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 3. – С. 17-21.
7. Настасенко О.Г. Методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційної діяльності молокопереробних підприємств / О.Г. Настасенко // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2010. – № 4(106). – С. 120-126.
8. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 714 с.
9. Скорцов І.Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика : монографія / І.Б. Скорцов. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2003. – 312 с.
10. Арапов О.С. Оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / О.С. Арапов. – Хмельницький, 2012. – 20 с.

Горбова Х.В. Методы оценивания экономической эффективности концессионного проекта нефтегазовых компаний

Проанализированы методы оценки экономической эффективности концессионного проекта нефтегазовых компаний, а также раскрыты их основные недостатки. Предложены подходы относительно обоснования экономической эффективности инвестиционных проектов и расчета ее с учетом особенностей концессионных соглашений.

Ключевые слова: нефть, газ, концессия, экономическая эффективность, инвестиционный проект.

Gorbova Kh.V. Methods of evaluation of economic efficiency of concession project of oils and gas company

The methods of evaluation of economic efficiency of concession project of oils and gas company are analysed and also they are exposed basic defects. Offered approach, in relation to the ground of economic efficiency of investment projects and calculation of her taking into account the features of concession agreements.

Keywords: oil, gas, concession, economic efficiency, investment project.

УДК 336.67

Доц. Т.А. Городня, канд. екон. наук;
магістрант Р.В. Тезбір – Львівська КА

ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Висвітлено підходи до діагностики фінансово-економічного стану з позиції різних учених, досліджено питання щодо напрямів діагностики фінансово-економічного стану, сформовано систему локальних показників у кожному напрямі, які характеризують фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання. Запропонована система містить як абсолютні, так і відносні показники, що дає змогу враховувати масштаб, динаміку, абсолютні зміни та перспективи розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічний стан, фінансова стійкість, фінансово-економічний аналіз, показники, оцінка.

Постановка проблеми. Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства в сучасних ринкових умовах господарювання дуже потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан підприємства цікавить також і його контрагентів: споживачів, конкурентів, постачальників, оскільки є запорукою успішного ведення бізнесу.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємств, їхньої ліквідності, платоспроможності й фінансової стійкості необхідна для пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності, яка своєю чергою є однією з умов підвищення доходності та прибутковості будь-якого підприємства. Адже відомо, що величина прибутку підприємства багато в чому залежить від його платоспроможності. На фінансовий стан підприємства звертають особливу увагу банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Отже, фінансово-економічний стан підприємства – це поняття комплексне, яке об'єднує результат взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства, сукупності виробничо-господарських факторів. Його визначають системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діагностики фінансово-економічного стану підприємств розглядали в працях зарубіжні науковці та практики, зокрема: М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, О.М. Крейнїна, В.П. Привалов, Н.О. Сайфулін, Г.В. Савицька, М.О. Федотова, А.Д. Шеремет, А. Гропелі, Е. Нікбахт та ін.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад діагностики фінансово-економічного стану підприємств зробили вчені-економісти: Є.М. Андрушак, М.Д. Білик, І.О. Бланк, О.М. Бандурка, К.В. Измайлова,